

Martina Šiler

TRANSFORMATORI NA CD-U

Boris Pintar i Jana Pavlič

Kastracijski stroji, gledališče in umetnost v devedesetih

(Kastracijski strojevi - kazalište i umjetnost devedesetih)

CD Transformatorji devetdesetih *(CD Transformatori devetdesetih)*

Maska/Transformacije i Centar za istraživanja scenskih umjetnosti DELAK, Ljubljana, 2001.

Knjiga *Kastracijski strojevi*, autora Jane Pavlič i Borisa Pintara, bavi se, kako najavljuje već njezin podnaslov, *kazalištem i umjetnošću devedesetih*, dakle poluprošlom ali još uvijek dovoljno svježom etapom svjetske, a u slučaju *Kastracijskih strojeva* prije svega slovenske kazališne i umjetničke povijesti. Knjiga je podijeljena na četiri dijela. U prvom dijelu, pod naslovom "Pretpriča" (*Predzgodba*), Jana Pavlič predstavlja slovensku kazališnu prošlost, pri čemu ukratko ocrtava početke slovenskog kazališta, a podrobnije se posvećuje razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Devedesete godine Pavličeva označava razdobljem koje je donijelo generaciju mladih redatelja koji se pojavljuju s drukčijom taktikom od one njihovih prethodnika osamdesetih, recimo Kazališta *Sestre Scipion Nasice*. Redatelji devedesetih tako djeluju tajnije, mnogo polaganije i udaljenije. Pavličeva se dotiče i uvida u slovensku kazališnu kulturnu politiku i analizira situaciju u glavnim slovenskim kazalištima.

Boris Pintar autor je drugoga dijela knjige *Kastracijskih strojeva*. Radi se o skupini različitih teorijskih tekstova, podijeljenih na pojedinačna tematska poglavlja, od eseja i detaljnijih interpretacija predstava do sažetih, kratkih zapisa, pri čemu autor ne obrađuje samo kazalište, odnosno performativne umjetnosti, nego i dramske tekstove (Filipčičeve *Bakhtanke*), likovnu umjetnost (izložba *Slovenske Atene*) i film (Podgoršekovi *Temni angeli usode / Tamni andeli sudbine*). Izbor kazališnih uprizorenja kreće se sve od Dragana Živadinova, Marka Peljhana, Emila Hrvatina, Vite Taufera do

Tomaža Pandura, Matjaža Pograjca i Sebastijana Horvata. Kako je autorovo interesno polje široko tako se i *Kastracijski strojevi* ne bave isključivo slovenskom umjetnošću, već obuhvaćaju i neka strana djela pri čemu su to uglavnom umjetnici koji su ključno utjecali na slovensku, europsku i svjetsku umjetnost devedesetih; recimo Jan Fabre (*Da un' altra faccia del tempo*), Peter Stein (*Oresteja*) i grupa DV 8 (*Stopi Abil*). Pintarovi eseji o kazališnim uprizorenjima, nisu kritike, već interpretacijske analize obavljene u većini slučajeva kroz lakanovsku optiku. Tako Pintar, u poglavlju "Medeja", kazališta (kazališne kutije) označava kao strojeve koji s različitim učincima evociraju nesvjesna stanja, događaje i osjećaje subjekta, dok se njegova svjesna pozornost odnosi na fascinaciju predstavljanja. Tekstovima o različitim umjetničkim djelima pridružuju se i napisi o tri međunarodna kazališna središta (Avignonski festival, londonski LIFT i New York).

Pintarov je prilog, tako, s jedne strane prilično detaljan popis događanja u umjetnosti devedesetih, a s druge se strane radi o teoretski zahtjevnim analitičkim tekstovima koji interdisciplinarno obrađuju uprizorenja i druge umjetničke proizvode.

Treći dio, koji ponovo potpisuje Jana Pavlič, predstavlja dvadeset i dva slovenska "Transformatora devedesetih", kazališne redatelje i druge umjetnike s područja suvremenih scenskih umjetnosti koji su svojim specifičnim i izrazitim umjetničkim jezikom obilježili ili unijeli inovacije u slovensku umjetnost devedesetih; radi se o umjetnicima koji su generacijski vrlo izjed-

načeni. Taj *katastar autora suvremenog slovenskog kazališnog teritorija devedesetih* sadrži i kratku biografiju svakog izabranog transformatora i antologijski izbor djela na slovenskom i engleskom jeziku.

Četvrti je dio izbor prvoga i drugoga dijela u engleskom prijevodu čime *Kastracijski strojevi* omogućavaju predstavljanje suvremene slovenske umjetnosti i izvan slovenskog govornog područja i predstavljaju novu promocijsku mogućnost slovenskog kazališta i njegove povijesti.

Izbor dvadeset i dva autora izašao je i na CD-u. Radi se o aktivno oblikovanom predstavljanju koje kratkoj biografiji umjetnika dodaje i fotografije i snimke izabranih uprizorenja. Multimedijски dodatak knjizi tako omogućava bolju i jasniju, izrazitiju predodžbu o poetici svakoga umjetnika.

Kastracijski strojevi i CD *Transformatori devedesetih* tako su međusobno nadopunjavajući zahtjevni projekti kojima je uspjelo barem malo popuniti prazninu na području istraživanja i analiza o suvremenijoj i suvremenoj slovenskoj scenskoj i vizualnoj umjetnosti.

Kako uhvatiti suvremeni ples

Teorije sodobnega plesa

(*Teorije suvremenog plesa*)

izabrao i uredio Emil Hrvatin,

Maska/Transformacije, Ljubljana 2001.

Zbornik *Teorije suvremenog plesa* prvi je slovenski zbornik tekstova koji se općenito bavi tematikom plesne umjetnosti u dvadesetom stoljeću. Svoje viđenje i shvaćanje plesne umjetnosti u zborniku zapisuju autori Paul Valery, Alain Badiou, Jelica Šumić Riha, Bojana Kunst, Randy Martin, John Martin, Roger Copeland, Sally Banes, Norbert Servos, Yvonne Rainer, Trisha Brown, Cynthia J. Novack, Heidi Gilpin, Gerald Siegmund, Andre Lepecki, Johannse Birringer i Patrice Pavis. Radi se, dakle, o doista vrlo širokom izboru tekstova koji, svaki kroz svoju optiku, odražavaju tematiku plesa, plesne umjetnosti, tijela i s

time povezanih fenomena.

Paul Valery i Jelica Šumić Riha se u poglavlju "Misao plesa" pitaju "Što je ples?", a Alain Badiou tvrdi da *ples nije umjetnost jer je znak mogućnosti umjetnosti kakva je upisana u tijelo*. Teoretskim razmišljanjima o plesu pridružuju se eseji o tijelu kao glavnom elementu (Bojana Kunst, Randy Martin), dakle oni koji su preformulirali pitanje o plesu u pitanje o tijelu kao kontekstu plesa, gdje tijelo, kako navodi Bojana Kunst, *uvijek iznova izmiče u pukotine, a događaj kojeg plete temeljito je nestabilan i neuhvatljiv*, ili je prema mišljenju Randyja Martina *previše puta shvaćeno kao znak*.

Pored teorijski usmjerenih autora koji se posvećuju fenomenu plesa u cjelini, progovaraju i koreografi, Yvonne Reinner i Trisha Brown, a analiziranjem pojedinih izabranih koreografa bave se tekstovi Rogera Copelanda (Merce Cunningham), Heidi Gilpin (William Forsythe) i Gerarda Siegmunda (Martha Graham, William Forsythe i Meg Stuart).

Zbornik pokušava umjetničko-povijesnu definiciju suvremenog plesa obuhvatiti i u širem kontekstu, ne samo preko specifičnih autorskih praksi; u njemu tako nalazimo i kulturni tekst američkog kritičara Johna Martina iz tridesetih godina u kojem definira moderni ples, kao i tekst Sally Banes u kojem autorica istražuje neuhvatljivi pojam postmodernog plesa, preko eseja Patricee Pavis koja tvrdi da *suvremeni ples fizički osvještava praksu koju je uveo butoh*, dotiče se i obrade jednog od najvažnijih neeuropskih utjecaja na koreografske prakse suvremenog plesa.

Teorije suvremenog plesa tematiku suvremenog plesa tako pokušavaju i stvarno osvjetljavaju kroz različite autorske optike, od praktičnog iskustva do plesa kao sociološkog fenomena i predstavljaju prilično detaljan pregled misli, analiza i tvrdnji o suvremenom plesu, njegovim praksama i specifičnostima, a tekstovima slovenskih autorica knjiga se uključuje i u kontekst suvremene slovenske plesne umjetnosti, iako bi se među imenima analiziranih europskih koreografa moglo naći još koje slovensko ime.

Sa slovenskog prevela: Jagna Pogačnik